

TOETSING EN TOETSGESTUURD LEREN

TOETSBELEID IN HET HOGER ONDERWIJS

VERSLAG VAN EEN INVENTARISATIE

SURF

INHOUDSOPGAVE

1. Samenvatting en conclusies	3
2. Aanleiding en verantwoording	5
2.1 Aanleiding	
2.2 Vraag	
2.3 Verantwoording	
3. De inventarisatie – feiten en cijfers	6
3.1 Respons	
3.2 Ontvangen beleidsstukken	
3.3 Reacties instellingen	
4. Toetsbeleid op hoofdlijnen	9
4.1 Groeiende aandacht voor toetsbeleid	
4.2 Terugkerende onderwerpen in toetsbeleid	
4.3 Conclusie	
5. Aangrijpingspunten voor toetsbeleid	13
5.1 Beschrijven van aspecten van toetsing	
5.2 Standaardisatie	
5.3 Ingrijpen op taken en rollen van toetsing	
5.4 Professionaliseren van betrokkenen	
5.5 Toevoegen van externen	
5.6 Onderzoek en innovatie	
5.7 Conclusie	
6. Inzicht in toetsing in de praktijk	18
6.1 Decentraal breed en stevig toetsstelsel	
6.2 Meer standaardisering	
6.3 Best practices	
6.4 Terugkerende punten	
6.5 Conclusie	
7. Nawoord	21

1. SAMENVATTING EN CONCLUSIES

Om meer inzicht te krijgen in de beleidscontext van digitaal toetsen binnen hoger onderwijsinstellingen voerde SURF in het voorjaar van 2012 een inventarisatie uit van het toetsbeleid binnen de bij SURF aangesloten onderwijsinstellingen. Hiertoe zijn instellingen verzocht om inzage te geven in hun toetsbeleid – centraal dan wel decentraal. 86% van de bij SURF aangesloten onderwijsinstellingen heeft gereageerd op dit verzoek. Dertig instellingen gaven inzage in hun centraal toetsbeleid, negen instellingen overlegden daarnaast een of meer decentrale plannen. Er is geen aanvullend onderzoek gedaan.

De ontvangen stukken zijn zeer divers in opbouw en omvang. Voor wat betreft centraal toetsbeleid varieert het beleid van enkele handreikingen of een format voor decentraal gebruik tot ver uitgewerkte beleidsplannen met richtlijnen of een aanpak voor de uitvoering. Ook decentraal beleid is vaak divers. Digitaal toetsen komt bij de helft van de instellingen in het centrale beleid aan de orde, soms als standaardvorm voor bepaalde toetsen, maar meestal alleen met een opsomming van de voor- en nadelen.

Een aantal onderwerpen keert in veel toetsbeleidsplannen terug, zoals de samenhang tussen eindkwalificaties, leerdoelen en toetsing, de kwaliteitseisen voor toetsing, de organisatie van toetsing en de bekwaamheid van docenten.

Wanneer meer van een afstand gekeken wordt naar aangrijpingspunten voor beleid op toetsing, zoals deze zich voordoen in de ontvangen plannen, zijn zes hoofdpunten aan te wijzen:

1. *Beschrijving* van de veel voorkomende onderwerpen, die de kern vormen van beleid voor een adequaat toetsstelsel. Die onderwerpen zijn:
 - visie op toetsing;
 - samenhang tussen eindkwalificaties en toetsen;
 - kwaliteitseisen die aan toetsing worden gesteld;
 - organisatie van toetsing;
 - bekwaamheid van docenten.
2. *Standaardisatie* van het toetsen binnen de gehele instelling door het breed invoeren van methoden en technieken voor toetsing.
3. *Ingrijpen op de rollen en taken* van toetsing.
4. *Professionalisering van betrokkenen* in het toetsproces.
5. *Betrekken van externen* in het toetsproces.
6. Onderzoek naar *nieuwe toetsvormen* en een *zo efficiënt mogelijk toetsproces*.

Toetsbeleid wordt meestal gemaakt door een combinatie van beschrijving van de toetsaspecten (punt 1) met een of meer van de andere aangrijpingspunten, afhankelijk van de praktijk van toetsing binnen de instelling en de specifieke aandachtspunten daarbinnen op decentraal niveau. Deze combinatie van aangrijpingspunten gebruiken instellingen over het algemeen om de kwaliteit van toetsing binnen hun instellingen te borgen. Zo kan extra aandacht gegeven worden aan de verschillende deelgebieden van toetsing, passend bij de situatie binnen de instelling.

Dit document gaat dieper in op deze aangrijpingspunten voor toetsbeleid en manieren waarop instellingen hierop beleid maken. In de vorm van best practices passeren enkele zaken uit de praktijk van toetsbeleid en toetsing de revue. Hierbij komen ook de rol van de examencommissie in toetsing en het borgen van de samenhang tussen eindtermen, leerdoelen en toetsing aan bod.

Dankzij de medewerking van de instellingen is veel waardevolle informatie over toetsbeleid boven tafel gekomen. Het programma Toetsing en Toetsgestuurd Leren van SURF heeft op basis van deze inventarisatie meer inzicht gekregen in de beleidscontext van digitaal toetsen. Wij hopen dat ook de onderwijsinstellingen hun voordeel hiermee zullen doen.

2. AANLEIDING EN VERANTWOORDING

2.1 Aanleiding

In het kader van het programma Toetsing en Toetsgestuurd Leren verkent SURF de mogelijkheden voor een gezamenlijke infrastructuur, waarop instellingen van het hoger onderwijs kunnen samenwerken aan digitaal toetsen. Centrale vraag daarbij is hoe toetsing binnen het hoger onderwijs met ICT, op een efficiënte en kostenneutrale wijze, ondersteund kan worden. Om hierover zinvolle en bij de praktijk passende uitspraken te kunnen doen en besluiten te kunnen nemen, is het noodzakelijk inzicht te verkrijgen in toetsing als geheel en in vragen als: wat wordt er op beleidsniveau geregeld voor toetsing binnen instellingen voor hoger onderwijs? Hoe wordt beleid gemaakt op toetsing? En wat gebeurt er op centraal en decentraal niveau binnen een instelling? Ontwikkelingen binnen het programma Toetsing en Toetsgestuurd Leren moeten immers passen bij de beleidscontext van de instellingen. Vanuit de kaders en context van toetsing in het algemeen vallen ook de belangrijkste vragen over digitaal toetsen beter op hun plek.

2.2 Vraag

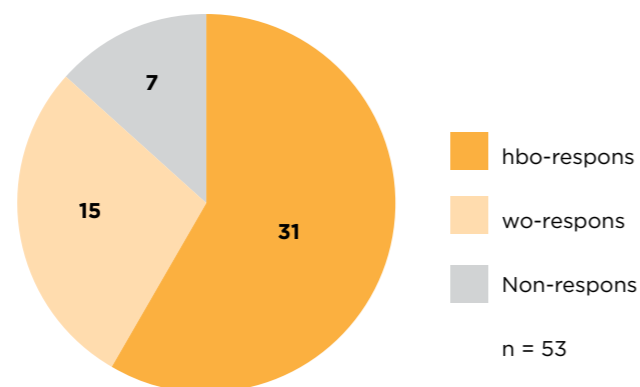
Besloten is om met hulp van de SURF-contactpersonen de stand van zaken op het gebied van toetsbeleid van de bij SURF aangesloten onderwijsinstellingen in kaart te brengen. Elke bij SURF aangesloten instelling heeft als aanspreekpunt een of enkele vaste SURF-contactpersonen. Een SURF-contactpersoon brengt de beleidsspeerpunten en prioriteiten van de instelling die hij of zij vertegenwoordigt in en vervult een belangrijke rol bij het verspreiden van SURF-informatie. In de eerste helft van 2012 benaderde SURF de contactpersonen met het verzoek het centrale en/of decentrale toetsbeleid toe te sturen of – wanneer er geen toetsbeleid is – inzicht te geven in de ambities om tot toetsbeleid te komen.

2.3 Verantwoording

In dit rapport wordt verslag gedaan van de inventarisatie naar toetsbeleid binnen het hoger onderwijs. Op basis van een analyse van de ontvangen toetsbeleidsplannen is beschreven welke onderwerpen op het gebied van toetsing in de toetsbeleidsplannen aan de orde komen. De bevindingen zijn geanonimiseerd en niet terug te herleiden naar specifieke instellingen. Alle uitspraken in dit rapport zijn alleen gebaseerd op de ontvangen stukken en op informatie die wij via contactpersonen binnen de instellingen hebben gekregen. Er is geen aanvullend onderzoek gedaan.

3. DE INVENTARISATIE - FEITEN EN CIJFERS

3.1 Respons

Van de 53 aangeschreven onderwijsinstellingen hebben er 46 gereageerd op ons verzoek om informatie. Dit is een respons van 86%. Bij 31 van de 46 instellingen betrof het een hbo-instelling. Alle 15 universiteiten reageerden. Een groot deel van de instellingen heeft stukken opgestuurd of op andere wijze informatie gegeven.

3.2 Ontvangen beleidsstukken

In deze paragraaf wordt verslag gedaan hoeveel plannen – centraal en decentraal – zijn ontvangen. Ook de overige informatie die geïnventariseerd is, wordt hieronder puntsgewijs besproken.

Tabel 1. Ontvangen informatie weergegeven in absolute getallen

Ontvangen informatie	Totaal	Hbo	Universiteit
Aantal instellingen dat centraal toetsbeleid heeft opgestuurd	30	19	11
Ontvangen decentraal toetsbeleid (23x) van instellingen	9	5	4
Reactie instelling: toetsbeleid in voorbereiding	3	2	1
Reactie instelling: toetsbeleid niet in voorbereiding	5	4	1
Reactie instelling: geen vastgesteld centraal toetsbeleid, wel decentraal	2	1	1
Reactie instelling: niet op tijd achterhaald / aangeleverd	6	5	1

3.2.1 Ontvangen beleidsstukken centraal toetsbeleid

Van dertig instellingen voor hoger onderwijs werd centraal toetsbeleid ontvangen. Dit is ruim de helft van de 53 bij SURF aangesloten instellingen.

De stukken die werden ontvangen zijn zeer divers – in verschijningsvorm, leeftijd en inhoud. Van instellingen die al jaren beleid voeren op toetsing zijn vaak meerdere beleidsstukken over toetsing gekregen, die door de jaren heen geschreven zijn. Daarnaast kwamen soms nog een of meer decentrale toetsbeleidsplannen beschikbaar. Van de aan de inventarisatie deelnemende instellingen hebben we ons dus een goede indruk kunnen vormen over het gevoerde toetsingsbeleid.

In de meeste gevallen is alleen het meest recente toetsbeleid ontvangen – het vigerend beleid, een net ontwikkeld beleidsstuk of alleen een rapport met de evaluatie van toetsbeleid binnen de instelling. In deze gevallen blijft het beeld meer globaal. Daarnaast zijn er ook lectoraatsartikelen aangeleverd op een deelgebied van toetsing, als aanvulling op toetsbeleid binnen de instelling. Al deze stukken – nieuwe toetsbeleidsplannen, evaluatierapporten van toetsbeleid, vervolgplannen – hebben wij onder de noemer van centraal toetsbeleid geschaard.

Ook werden enkele Onderwijs- en Examenreglementen, strategische instellingsplannen en een enkel rapport gericht op een beter studierendement ontvangen. Wanneer in deze stukken een aantal kwaliteitsaspecten van toetsing aan de orde komt, hebben wij ook deze plannen onder toetsbeleid meegenomen.

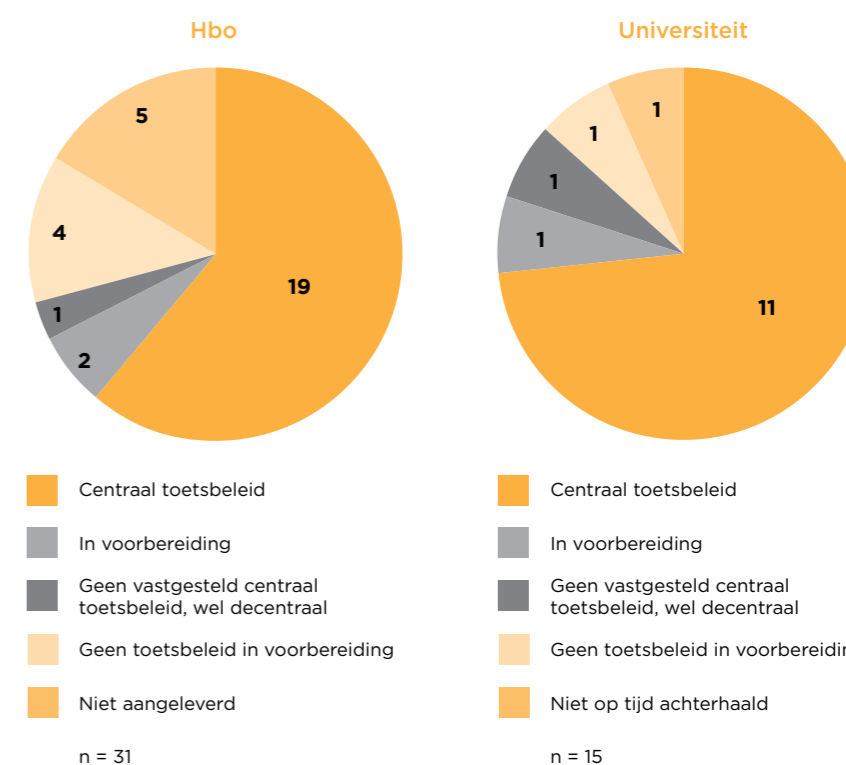
Digitaal toetsen

Drie instellingen hebben aparte nota's opgestuurd over digitaal toetsen. Hierin worden vooral de mogelijkheden en voor- en nadelen van digitaal toetsen besproken. Bij veertien instellingen is digitaal toetsen opgenomen in het toetsbeleid. Soms is digitaal toetsen de vorm voor specifieke toetsen binnen de instelling. Maar er zijn ook toetsbeleidsplannen waarin vooral de voor- en nadelen van digitaal toetsen uitgelicht worden. Aangezien de stand van zaken voor digitaal toetsen in een aparte rapportage aan de orde komt, wordt dit in deze rapportage buiten beschouwing gelaten.

Decentraal toetsbeleid

Van negen instellingen zijn in totaal 23 decentrale stukken ontvangen. Dit zijn vooral decentrale toetsbeleidsplannen, maar er zitten ook decentrale evaluatierapporten bij die de stand van zaken op toetsbeleid weergeven binnen een academie of faculteit. Zeven van de negen instellingen hebben ook centraal toetsbeleid opgestuurd. Aan de hand van dit centrale beleid hebben we kunnen vaststellen dat in het decentrale plan de onderwerpen beschreven worden, die in het centrale toetsbeleid worden aangeboden of gevraagd. Hierop gaan we in de volgende hoofdstukken dieper in.

Figuur 1 en 2: Centraal toetsbeleid inventarisatie

3.3 Reacties instellingen

Veertien van de 46 instellingen hebben geen stukken ingestuurd, maar per e-mail de stand van zaken op het gebied van toetsbeleid aangegeven. Twee instellingen hebben alleen decentrale stukken aangeleverd. In deze paragraaf worden de reacties toegelicht.

Toetsbeleid in voorbereiding

Van drie instellingen is via de contactpersonen bericht ontvangen dat er op dit moment geen toetsbeleid is, maar dat er wel gewerkt wordt aan het opstellen van toetsbeleid.

Geen centraal toetsbeleid in voorbereiding

Vijf instellingen hebben gemeld dat zij geen centraal toetsbeleid hebben en ook niet bezig zijn met de ontwikkeling hiervan. Een aantal contactpersonen gaf aan wel geïnteresseerd te zijn in de uitkomsten van de inventarisatie van SURF.

Geen vastgesteld centraal toetsbeleid – wel decentraal beleid

Twee instellingen hebben aangegeven dat zij geen vastgesteld centraal toetsbeleid hebben. Decentraal zijn er wel toetsbeleidsplannen. Ook zijn er instrumenten beschikbaar ter ondersteuning van toetsing decentraal. Keuzes over de vorm en inrichting van toetsbeleid en de vraag of er toetsbeleid gemaakt moet worden, worden hier dus overgelaten aan het decentrale niveau.

Niet achterhaald

Zes instellingen hebben gemeld niet op tijd te kunnen achterhalen of er toetsbeleid was of konden dit niet op tijd opsturen. Er was dan ofwel meer tijd nodig om autorisatie te verkrijgen, ofwel er kon niet zo snel achterhaald worden waar toetsbeleid ondergebracht is in de organisatie.

4. TOETSBELEID OP HOOFDLIJNEN

4.1 Groeiende aandacht voor toetsbeleid

Uit de inventarisatie blijkt dat toetsbeleid binnen het hoger onderwijs volop in ontwikkeling is: 22 van de dertig aangescherpte of nieuwe toetsbeleidsplannen dateren van 2010 of later, zes toetsbeleidsplannen dateren van vóór 2010 en van twee toetsbeleidsplannen kan niet worden vastgesteld wanneer deze gemaakt zijn. Aanleiding tot recent toetsbeleid zijn meestal externe ontwikkelingen als de wettelijke verzwaring van de taken van de examencommissie op het gebied van toetsing en de verzwaarde visitatiemethoden. Ook wordt de toenemende druk op studierendement genoemd als aanleiding. Toetsing is hierbij immers een belangrijk aspect. Als interne aanleiding voor het opstellen van toetsbeleid worden ambities voor de volgende visitatieronde of op het gebied van studiesucces genoemd. Daarnaast zijn ook veranderingen in het onderwijssysteem aanleiding voor toetsbeleid, zoals de invoering van het bachelor- en mastersysteem bij universiteiten en competentiegericht opleiden bij hbo's.

4.1.1 Centraal/decentraal toetsbeleid

In de ontvangen plannen vormt het centraal toetsbeleid een kader voor het decentrale toetsbeleid. In dit centrale beleidsstuk komen de onderwerpen aan de orde die op decentraal niveau vertaald moeten worden naar de lokale situatie en verder uitgewerkt worden voor gebruik in de lokale organisatie.

Verder wordt er over het algemeen gevraagd om per opleiding of cursus een toetsplan op te stellen met een overzicht wat er in een bepaalde opleidingsperiode of -fase getoetst wordt en hoe. Dit toetsplan moet ook gepubliceerd worden voor studenten.

centraal toetsbeleid
kader & format

decentraal toetsbeleid

toetsplan per opleiding

4.1.2 Verschillende aanpakken

Grofweg zijn er drie aanpakken te onderscheiden:

- Beschrijving van *aspecten* van toetsing, zodat deze op decentraal niveau – dus per faculteit, academie, school of opleiding – in een toets(beleids)plan uitgewerkt kunnen worden. Vaak wordt hierin verwezen naar relevante literatuur voor meer informatie.
- Een *format of model*, met daarin de onderwerpen, randvoorwaarden of vragen voor toetsing die decentraal uitgewerkt moeten worden; dus zonder uitgebreide beschrijving op centraal niveau.
- Uitwerking van het *toetsbeleid op centraal niveau*. De visie op onderwijs en toetsing en het onderwijsprogramma met daarin de eindtermen en de leerdoelen per opleiding zijn hierbij helemaal ingevuld. Op decentraal niveau moet dan nog per opleiding of studie een toetsplan uitgewerkt worden per periode of studiefase, waarin leerdoelen aan toetsvormen gerelateerd worden, met meestal de relatieve zwaarte per toets. Hier wordt in de stukken dus verder niet gesproken over vertaling van het centrale toetsbeleid naar decentraal beleid. Deze variant is te zien bij kleinere instellingen die één bepaald soort opleidingen of studies aanbieden, zoals bij een kunstacademie of pabo het geval is.

Wat de achtergrond is voor de keuze van een bepaalde mate van uitwerking, wordt verder niet duidelijk uit de plannen zelf.

4.1.3 Decentraal

Wanneer we de ontvangen decentrale plannen naast het bijbehorende centrale plan leggen, is te zien dat de lijn die in het centraal toetsbeleid wordt uitgezet, gevolgd wordt in het decentrale toetsbeleid. Wordt in het centrale plan gevraagd om concrete productbeschrijvingen in een bepaalde stap van toetsing, dan keert dit terug in het decentrale plan. Wordt er in het format gevraagd om concrete verbeterpunten aan te geven voor de volgende beleidsperiode, dan keert dit standaard terug in het decentrale toetsbeleid.

Verder zijn de verschillen groot. Ook wanneer er een centraal format ligt, loopt de uitwerking hiervan binnen een instelling per academie of faculteit soms zeer uiteen. In drie decentrale plannen worden ambities voor toetsing voor een bepaalde periode beschreven, met een datum waarop het resultaat zichtbaar moet zijn. Andere decentrale plannen beschrijven beknopt de gevraagde aspecten van toetsing en geven soms verbeterpunten voor de toekomst.

4.2 Terugkerende onderwerpen in toetsbeleid

Kijkend naar de ontvangen plannen zijn er in alle diversiteit vier onderwerpen die bijna altijd aan de orde komen in toetsbeleid. In enkele toetsbeleidsplannen worden deze onderwerpen de kern van het toetsbeleid genoemd. In het vervolg van deze paragraaf worden deze onderwerpen besproken.

4.2.1 De visie op toetsing

Summatief en formatief toetsen

De meeste instellingen bespreken in hun toetsbeleid op welke soort toetsen het toetsbeleid betrekking heeft of leggen deze vraag op decentraal niveau neer. Daarbij wordt regelmatig verwezen naar de NVAO-accreditatie, waarbij opleidingen moeten kunnen aantonen dat toetsing leidt tot het beoogde eindniveau, benoemd in de eindkwalificaties. Een aantal keren wordt zowel summatief (selecterend) als formatief toetsen genoemd (deze toetsen laten de voortgang van de student zien). Deze instellingen stellen dat beide vormen van toetsen hun eigen functie en bijbehorende waarde hebben in toetsing. Over formatief toetsen wordt gezegd dat dit de beste mogelijkheden biedt om het leerproces van studenten te stimuleren door de feedbackmogelijkheden. Op grond van summatief toetsen wordt een student toegelaten tot een hoger niveau binnen de studie en ontvangt hij of zij uiteindelijk zijn diploma.

Een aantal instellingen beperkt zich in zijn toetsbeleid tot summatief toetsen. Men geeft dat expliciet aan of beperkt zich in de beschrijving tot selecterende toetsen. Eén instelling stelt vast dat zij formatief toetsen beschouwt als deel van het onderwijs en niet van toetsing.

Integraal toetsen

Verder wordt bij hbo's die competentiegericht onderwijs aanbieden gestreefd naar steeds meer integrale toetsen, naarmate studenten het eind van de opleiding naderen. Om competenties goed aan te laten sluiten op de werkomgeving moet de student kennis, vaardigheden en houding integraal laten zien. Deze instellingen raden daarom aan om richting het eind van de studie steeds minder met deelttoetsen te werken.

Er zijn ook instellingen die de visie op toetsing overlaten aan het decentrale niveau.

4.2.2 Samenhang tussen eindkwalificaties en toetsen

In de meeste toetsbeleidsplannen wordt de samenhang tussen de eindtermen, leerdoelen en toetsen besproken, of wordt gevraagd de onderwerpen die daarop betrekking hebben op decentraal niveau uit te werken. Hierbij wordt vaak verwezen

naar de NVAO-accreditatie, waarbij een opleiding moet kunnen aantonen dat het onderwijsaanbod en de bijbehorende toetsing in samenhang leiden tot de beoogde eindkwalificaties.

Om de samenhang tussen eindkwalificaties en toetsing te kunnen laten zien, is een adequate vertaling van de eindtermen in leerdoelen per opleidings- of studieonderdeel nodig. Deze vertaling gebeurt per opleiding of deelopleiding. Toetsing wordt ingezet om te achterhalen of de leerdoelen zijn behaald. Op basis van de leerdoelen wordt het curriculum samengesteld. De eindtermen worden, voor zover kan worden nagegaan, meestal beschreven met behulp van de Europese Dublin-descriptoren voor het hoger onderwijs.

Het belang van een goede vertaling van de eindtermen in leerdoelen wordt in bijna al het toetsbeleid benadrukt. Enkele instellingen pleiten voor gebruik van een instrument als de *dekkingsmatrix* om tot een evenwichtige verdeling te komen van de leerdoelen over de onderwijsinhoud. De leerdoelen worden hierbij per opleidingsonderdeel gekoppeld aan toetsen met een bepaalde toetsvorm en zwaarte. In veel toetsbeleidsplannen wordt hiervoor gebruik van de toetsmatrijs aanbevolen. De toetsmatrijs is ook een instrument om te komen tot een evenwichtige verdeling van vragen over de leerstof of leerdoelen. De beschrijving van de samenhang tussen eindtermen, leerdoelen en toetsen wordt vaak een toetsplan of toetsprogramma genoemd.

Toetsvormen

Ook de toetsvormen die binnen de instelling worden gebruikt, worden meestal beschreven op centraal niveau. Dit varieert van een meerkeuzetoets of toets met open vragen tot de scriptie of het portfolio van de student. De toetsvorm moet passen bij de te toetsen leerdoelen op een bepaald moment in de opleiding of studie. Om alle benodigde kennis, vaardigheden en attitudes te kunnen toetsen is een gevarieerde inzet van toetsvormen nodig. In enkele toetsbeleidsplannen worden de voor- en nadelen van alle gebruikte toetsvormen besproken, zodat docenten een weloverwogen keuze kunnen maken.

De keuze van een specifieke toetsvorm bij een bepaalde onderwijsinhoud wordt gemaakt per opleiding, passend bij de leerdoelen en opleidingsfase. Dit wordt veelal beschreven in het toetsplan (zie ook 4.1.1).

4.2.3 Kwaliteitseisen voor toetsing

Een ander onderwerp dat in elk toetsbeleid terugkeert, is het geheel aan kwaliteitseisen dat aan toetsing wordt gesteld. Op het decentrale niveau moet beschreven worden hoe aan deze kwaliteitseisen invulling gegeven wordt. Validiteit, betrouwbaarheid en transparantie worden bijna altijd genoemd als belangrijke kwaliteitseis. Deze kwaliteitseisen worden ook genoemd in het NVAO-protocol. Hieronder bespreken we deze drie kwaliteitseisen op hoofdlijnen.

Validiteit

In veel gevallen wordt validering van toetsen uitgebreid besproken in toetsbeleid. De vraag is hierbij: hoe zorgen we dat een toets meet wat hij moet meten? Een valide toets toetst de geleerde stof en de leerdoelen van de cursus op het juiste niveau, passend bij de opleidingsfase.

Als hulpmiddel om te zorgen dat de toets meet wat hij moet meten, wordt de eerder genoemde toetsmatrijs aanbevolen. In deze matrix worden de te toetsen leerstof en het vereiste beheersingsniveau tegen elkaar afgezet. Met behulp van de toetsmatrijs kan ook de validiteit per vraag berekend worden. Gebruik van de toetsmatrijs wordt in de meeste plannen aanbevolen. Een aantal instellingen stelt dit verplicht. Deze instellingen benadrukken meestal ook het belang van statistische analyse van toetsen, steekproefsgewijs of standaard (psychometrie).

Betrouwbaarheid

De betrouwbaarheid van toetsing moet goed geborgd zijn, zo is in veel toetsbeleid te lezen. Een betrouwbare toets is een toets die zoveel mogelijk onafhankelijk is van tijd, plaats, ruimte en de beoordelaar. Bij herhaling onder vergelijkbare omstandigheden levert de toets vergelijkbare resultaten op.

Een vooraf ingevuld antwoordformulier of beoordelingsmodel bevordert de betrouwbaarheid van een toets. In de meeste toetsbeleidsplannen worden deze hulpmiddelen genoemd. Daarnaast is de betrouwbaarheid van een toets groter, naarmate er meer gestreefd wordt naar objectivering van de beoordeling.

Ook de betrouwbaarheid van de toetsvragen kan via statistische analyse gemeten worden. Op basis van deze analyse kunnen vragen aangepast worden voor een volgende toets. Zo neemt de kwaliteit van een toets toe.

Een aantal instellingen stelt een statistische analyse verplicht bij alle meerkeuzetoetsen. Deze instellingen doen aanbevelingen over het vierogenprincipe bij meer open toetsvormen, zowel in de toetsontwerpfase als bij de beoordeling.

Transparantie

In veel toetsbeleid wordt transparantie over toetsing benadrukt. Studenten moeten tijdig inzicht hebben in wat er wanneer getoetst wordt en wat de eisen zijn waaraan zij moeten voldoen, zodat zij zich adequaat kunnen voorbereiden. Ook moet helder zijn hoe de beoordeling tot stand komt en wat de zwaarte van de verschillende toetsen is. Dit wordt gepubliceerd in de OER, studiegids of in het toetsplan. Transparantie van toetsing wordt in enkele centrale plannen benoemd als een waardevol instrument om studierendement te bevorderen.

4.2.4 De organisatie van toetsing

In de meeste toetsbeleidsplannen worden de taken en verantwoordelijkheden van de belangrijkste rollen in het kader van toetsing beschreven. De examencommissie krijgt hierbij in de meeste plannen expliciet aandacht. In de plannen vanaf 2010 wordt dan altijd de belangrijke rol genoemd die de examencommissie op het gebied van de kwaliteitsbewaking van toetsing wettelijk heeft gekregen. Ook de taken van het college van bestuur, het opleidingsmanagement en de docent/examinator worden meestal beschreven of er wordt naar een beschrijving op decentraal niveau gevraagd. Sommige centrale toetsbeleidsplannen beschrijven kort de taken van alle betrokkenen bij toetsing. Via dit onderdeel beschrijven de toetsbeleidsplannen hoe de kwaliteit van toetsing precies in de organisatie geborgd wordt en wie waarvoor verantwoordelijk is. In het kader van accreditering wordt onderzocht of dit goed geregeld is, zo is te lezen in enkele beleidsplannen.

4.2.5 Bekwaamheid docenten

In veel hbo-toetsbeleid en enkele universitaire plannen moet decentraal beschreven zijn hoe geborgd wordt dat docenten voldoende bekwaam zijn op het gebied van toetsen, beoordelen en feedback geven. In universitair toetsbeleid wordt hierbij meestal verwezen naar de BKO.

4.3 Conclusie

Op basis van de ontvangen toetsbeleidsplannen kunnen we vaststellen dat de in paragraaf 4.2 genoemde punten de kern van beleid vormen voor een adequaat systeem van toetsing. Deze punten komen namelijk in alle toetsbeleidsplannen aan de orde. In enkele toetsbeleidsplannen worden deze punten samen ook zo benoemd.

Andere handvatten voor beleid op toetsing komen in het volgende hoofdstuk aan de orde.

5. AANGRIJPINGS-PUNTEN VOOR TOETSBELEID

Naast de kern voor beleid maken op adequate toetsing, zoals deze in het vorige hoofdstuk zijn besproken, zijn er in de toetsbeleidsplannen verschillende handvatten te onderkennen voor kwaliteitsverbetering op het gebied van toetsing. Na analyse van alle beleidsstukken is een onderverdeling te maken naar zes aangrijpingspunten waarmee onderwijsinstellingen via beleid een adequaat toetsingsstelsel nastreven, te weten:

1. Beschrijven van de aspecten van toetsing
2. Standaardisatie van toetsing
3. Ingrijpen op de taken en rollen van toetsing
4. Professionaliseren van betrokkenen
5. Toevoegen van externen
6. Onderzoek en innovatie

Toetsbeleid wordt meestal gemaakt door een combinatie van beschrijving van de toetsaspecten (punt 1) met een of meer van de andere aangrijpingspunten, afhankelijk van de praktijk van toetsing binnen de instelling en de specifieke aandachtspunten daarbinnen op decentraal niveau.

Naast aangrijpingspunten voor het maken van toetsbeleid wordt in dit hoofdstuk een aantal aanvullende manieren beschreven om de kwaliteit van toetsing in de organisatie te borgen.

5.1 Beschrijven van aspecten van toetsing

Zoals ook besproken is in hoofdstuk 4, worden de verschillende onderdelen die van belang zijn bij toetsing beschreven, zodat deze op decentraal niveau overgenomen dan wel naar de lokale situatie vertaald kunnen worden. Voor verdere verdieping worden hierbij literatuurverwijzingen opgenomen.

Soms worden deze aspecten alleen kort genoemd, om nader uit te werken op decentraal niveau. Al deze onderdelen grijpen in op de kwaliteit van toetsing en beïnvloeden elkaar. In het kort benoemen we de volgende punten:

- *De visie op toetsing* met zaken als summatief of formatief toetsen en integraal toetsen; hier wordt ook vaak verwezen naar de onderwijsvisie, waarmee de toetsvisie in lijn moet zijn.
- *De samenhang tussen eindkwalificaties en toetsen* met een beschrijving van de eindtermen, onderwijsinhoud met leerdoelen en de toetsen met specifieke toetsvormen. Dit wordt vaak beschreven per opleiding of deel van een opleiding per fase of leerjaar. Samen met de zwaarte van de verschillende toetsen vormt dit het toetsplan per opleiding.
- *De kwaliteitseisen voor toetsing* met valide, betrouwbaar en transparant toetsen. Ook wordt hier wel *studeerbaarheid* als criterium genoemd in het kader van het sturen op een beter studierendement. Hierbij moet een opleiding bijvoorbeeld in een toetsplan laten zien dat er een goede spreiding is van toetsen per opleidingsperiode. Ook moet er in iedere periode een goede afwisseling zijn van zware toetsen die veel voorbereidingstijd vergen en minder zware toetsen.
- *Organisatie van de toetsing* met een beschrijving van de taken en verantwoordelijkheden van minimaal de rol van docent, examencommissielid en opleidingsmanager.
- *Docenten dienen voldoende bekwaam te zijn* op het gebied van toetsing.

5.2 Standaardisatie

Organisaties die al langer bezig zijn met toetsbeleid, hebben meestal al één of meerdere keren toetsbeleid of de gang van zaken rondom toetsing decentraal geëvalueerd. Juist na een evaluatie wordt in hernieuwd of aanvullend toetsbeleid aangedrongen op het overnemen van een bepaalde standaard voor toetsbeleid of van een manier van werken op het gebied van toetsing.

In een aantal toetsbeleidsplannen wordt expliciet met de PDCA-cyclus gewerkt (plan, do, check, act) om toetsing in de organisatie te monitoren en wordt per onderdeel van toetsing benoemd wie er per fase van de cyclus wat uitvoert op het gebied van toetsing.

5.2.1 Overal decentraal toetsbeleid

Allereerst gaat het om standaardisatie van toetsbeleid. In de evaluaties wordt per onderdeel van de instelling geïnventariseerd wat er op het gebied van toetsing geregeld is in beleid. Vaak worden per school, academie of faculteit aanbevelingen gedaan om missende delen in toetsbeleid in te vullen.

5.2.2 Verbreden gebruik tools en technieken

Ook worden in veel instellingen ondersteunende tools, checklists en protocollen voor ontwerp, beoordeling en kwaliteitsbewaking van toetsing beschikbaar gesteld, bijvoorbeeld in een handboek of op een speciale website op intranet. In een enkel geval worden bepaalde methodieken, protocollen of het gebruik van tools voor toetsing in de hele organisatie verplicht gesteld. Dit wordt soms met cijfers over studierendement onderbouwd.

5.2.3 Meer sturing

Sommige instellingen benoemen in hun rapportage de best practices op een bepaald deelgebied van toetsing of verwijzen daarnaar. Voor het uitvoeren van toetsbeleid en het bereiken van een betere toetskwaliteit op onderdelen worden speerpunten benoemd, bijvoorbeeld op het gebied van kwaliteitscontrole van toetsen of op het gebied van docentprofessionalisering voor toetsing. Ook wordt vaak een plan van aanpak opgesteld om de gewenste situatie te realiseren.

Van een afstand kijkend naar alle ontvangen toetsbeleidsplannen, kan gesteld worden dat hoe langer organisaties met toetsbeleid werken aan de kwaliteit van toetsing, hoe concreter zij worden in hun toetsbeleid: zij geven steeds concreter de randvoorwaarden aan waaraan minimaal voldaan moet zijn om de kwaliteit voor toetsing binnen de instelling te borgen.

Op centraal niveau wordt in zes hernieuwde beleidsplannen beschreven wat er concreet opgeleverd of gedaan moet worden om tot adequate toetsing te komen, maar er wordt niet altijd een tijdspad bij opgenomen. Daarnaast worden er centraal voor toetsing wel concrete doelstellingen vastgesteld om te komen tot een hoger studierendement. Dit heeft echter meestal betrekking op een deel van toetsing.

Op decentraal niveau zijn in drie plannen concrete resultaatbeschrijvingen te vinden, met een tijdstip waarop dit gereed moet zijn. In één decentraal toetsbeleidsplan wordt gestreefd naar 'goed' als score op het gebied van toetsing bij een volgende visitatie.

5.3 Ingrijpen op taken en rollen van toetsing

Naast het beschrijven en standaardiseren van werkwijzen voor toetsing komt een aantal instellingen tot een andere taakverdeling voor toetsing. Dit wordt vaak gecombineerd met de werkwijze zoals die onder paragraaf 5.1 of 5.2 is beschreven, passend bij de huidige situatie en specifieke problematiek in de organisatie.

Er worden verschillende paden bewandeld om ervoor te zorgen dat de toetskwaliteit nog beter wordt:

- 1 Kwaliteitscontrole in de ontwerp-/constructiefase
- 2 De beoordeling objectiveren
- 3 Kwaliteitscontrole van de toetsresultaten
- 4 Aparte toetscoördinatie

Deze verschillende aanpakken worden in de volgende subparagrafen besproken.

5.3.1 Kwaliteitscontrole in de ontwerp-/constructiefase

Om de kwaliteitscontrole in de ontwerp- of de constructiefase veilig te stellen, stelt een aantal instellingen verplicht of doet decentraal aanbevelingen dat een ontworpen toets met de bijbehorende schema's of formulieren als een toetsmatrijs, een beoordelings- en wegingsformulier, eerst wordt voorgelegd aan een collega of een commissie. Soms is dit de examencommissie die apart akkoord moet geven voor het vervolg van het toetsproces. Een aantal instellingen benoemt hiervoor een toetsconstructiecommissie met collega-docenten, of een toetscommissie die de kwaliteit van toetsing over het hele proces bewaakt. Ook wordt hiervoor wel een toetsexpert aangesteld die geraadpleegd kan worden.

5.3.2 De beoordeling objectiveren

Om de beoordeling bij open toetsvormen te versterken – alle toetsen vanaf toetsen met open vragen, essays tot scripties –, adviseert een aantal instellingen bij beoordeling te werken met het vierogenprincipe. Sommige instellingen stellen dit als standaardwerkwijze voor bij alle summatieve toetsen. Ook zijn er instellingen die het vierogenprincipe alleen voorschrijven bij afsluitende werkstukken en scripties in de bachelor- en masterstudies.

Andere instellingen bevelen een scheiding van begeleiding van studenten en beoordeling van toetsen aan, als standaard of voor zover dat in de praktijk mogelijk is. Of ze adviseren collegiale intervisie om tot een meer uniforme beoordeling te komen. Ook zijn er instellingen die adviseren om beoordelaars te trainen in het werken met zo objectief mogelijke beoordelingscriteria. Enkele hbo-instellingen betrekken hierbij mensen uit het werkveld en leiden hen op als assessor voor beoordeling van assessments in de praktijk, omdat juist daar een goede aansluiting op de praktijk in het werkveld essentieel is.

5.3.3 Kwaliteitscontrole van de toets achteraf

Een aantal instellingen dat de analyse van toetsvragen achteraf expliciet benoemt of richtlijnen hiervoor opstelt, legt de kwaliteitscontrole van deze toetsanalyse bij de examencommissie of toetscommissie neer. Daarvoor moeten op decentraal niveau toetscommissies benoemd en geïnstrueerd worden. Ook moeten de taken en verantwoordelijkheden van de toetscommissie goed afgebakend worden van de wettelijk vastgelegde eindverantwoordelijkheid van de examencommissie.

De toetscommissie is soms alleen actief in het traject na de toets, maar bestrijkt bij andere instellingen het hele toetstraject. Van ontwerp tot kwaliteitscontrole achteraf, tot het opstellen van het toetsplan voor een bepaalde periode. De toetscommissie legt periodiek verantwoording af aan de examencommissie. In de meeste gevallen rapporteert de examencommissie aan het opleidingsmanagement.

5.3.4 Aparte toetscoördinatie

In enkele instellingen wordt per toets een aparte coördinator of regisseur benoemd die het gehele traject begeleidt, van het aanpassen of ontwikkelen van een toets tot en met de afname, het registreren van het resultaat en de kwaliteitscontrole achteraf.

5.4 Professionaliseren van betrokkenen

Flink wat instellingen – vooral hbo's – maken beleid op het professionaliseren van medewerkers die betrokken zijn bij toetsing. Deze manier van beleid maken wordt hieronder besproken.

5.4.1 Competenties benoemen en opnemen

Een van de punten die regelmatig terugkeert in toetsbeleid is het benoemen van competenties voor een bepaalde taak van toetsing, bijvoorbeeld voor het ontwerpen en beoordelen van toetsen, of specifiek voor de examencommissies. In dat geval wordt ook aanbevolen deze competenties op te nemen in de betreffende profielbeschrijvingen, zodat medewerkers specifiek aangenomen of opgeleid kunnen worden op hun toetsexpertise.

5.4.2 Professionaliseren van docenten/beoordelaars

Een aantal instellingen kiest, naast een van de andere aanpakken, voor het professionaliseren van docenten in het beoordelen van toetsen. Dit heeft verschillende verschijningsvormen in het scala aan toetsbeleidsplannen. Zo zijn er instellingen die docenten opleiden in het beoordelen van en feedback geven op toetsen in het algemeen. Enkele instellingen stellen een docentprofessionaliseringsplan voor beoordeling per toetsvorm voor.

Ook worden speciale bijeenkomsten aanbevolen om te komen tot uitwisseling over toetsontwerp, de wijze van beoordelen of over beoordelingscriteria. Op die manier wordt gestreefd naar meer overeenstemming in de manier van beoordelen en het geven van feedback. Bovendien leren docenten door kennisdeling en uitwisseling beter te communiceren over toetsing, beoordeling en feedback.

5.4.3 Professionaliseren examencommissies

Een aantal instellingen stelt vast dat een zwaardere rol van de examencommissie vraagt om meer aandacht voor toetsexpertise bij examencommissies. Vaak beschrijft men hier eerst alle taken en verantwoordelijkheden van de examencommissies. In een paar toetsbeleidsplannen wordt gestreefd naar nieuwe profielbeschrijvingen met aangescherpte competenties. Op grond van deze profielbeschrijvingen kan dan beoordeeld worden of een examencommissie voldoende toetsexpertise in huis heeft of dat mensen opgeleid moeten worden. Ook kunnen toetsexperts geworven worden. Enkele instellingen stellen opleidingen of workshops voor om examencommissies op te leiden op het gebied van de kwaliteitsbewaking van toetsing.

5.5 Toevoegen van externen

Naast een of meer van de beschreven aangrijpingspunten om toetskwaliteit te bevorderen, benadrukt een aantal instellingen het belang van het werken met externen. Bij hbo's gaat het dan om mensen uit het werkveld of van andere hbo's (peers). Bij universiteiten heeft men het dan meestal over collega's uit andere vakgroepen.

5.5.1 Hbo's en externen

Bij hbo's gaat het vooral om toetsing van gevorderde studenten, waarbij toetsing van de competenties in samenhang en aansluitend op het werkveld steeds belangrijker wordt. In meerdere toetsbeleidsplannen van hbo's wordt aanbevolen externen te betrekken in het ontwerp- en/of beoordelingsproces en/of in de kwaliteitsbewaking achteraf. Zo wordt gestreefd naar toetsing die zo optimaal mogelijk aansluit bij het werkveld. Overigens wordt in hbo-toetsbeleid ook in het kader van het onderwijsprogramma vaak het werken met externen voorgesteld; op die manier is namelijk ook beter geborgd dat de opleiding goed aansluit bij het betreffende werkveld en hiervoor studenten daadwerkelijk opleidt.

5.5.2 Universiteiten en externen

In universitair toetsbeleid wordt vooral gesproken over het betrekken van medewerkers uit andere vakgroepen bij het beoordelen van open toetsen en bij de kwaliteitsbewaking door toets- of examencommissies.

5.6 Onderzoek en innovatie

In een klein aantal toetsbeleidsplannen komt onderzoek naar vernieuwing en verbetering van toetsing aan de orde. Dit heeft meestal betrekking op onderzoek naar nieuwe toetsvormen en naar mogelijkheden om het toetsproces zo efficiënt mogelijk in te richten. Beide onderwerpen komen in deze paragraaf aan de orde.

5.6.1 Onderzoek naar nieuwe toetsvormen

In een aantal hbo-toetsbeleidsplannen wordt gesproken over onderzoek naar nieuwe toetsvormen, passend bij het competentiegericht opleiden. Zo wordt regelmatig gesteld dat naar het eind van een opleiding toe competenties eigenlijk alleen maar integraal getoetst kunnen worden, dus in toetsvormen waarbij zowel kennis, vaardigheden als attitude in samenhang toegepast en getoond moeten worden. Dit vraagt om nieuwe toetsvormen. In een aantal instellingsplannen worden dan ook acties uitgezet om te komen tot nieuwe toetsvormen. Bij universiteiten komt dit aspect in één toetsbeleidsplan aan de orde.

5.6.2 Efficiënt toetsen

Bij enkele instellingen is efficiënt toetsen een speerpunt. Hieronder wordt meestal verstaan: inplanbaar voor student, docent en toetsorganisatie met precies het juiste aantal toetsmogelijkheden, terwijl de kwaliteit van toetsing minimaal gelijk blijft en bij voorkeur toeneemt. In de praktijk streeft men er dan naar om met minder toetsen dezelfde leerdoelen te toetsen. Dit levert tijdswinst op voor docenten, studenten en ander personeel, maar scheelt ook in toetsruimte en kosten.

Een aantal hbo's ervaart in het kader van vraaggestuurd onderwijs extra druk op de organisatie in tijd, geld en ruimte: als studenten hun eigen leerweg kunnen kiezen, vraagt dat om meer flexibiliteit in de toetsplanning. De vraag is dan hoe dit zo efficiënt mogelijk kan.

5.7 Conclusie

Instellingen gebruiken in hun toetsbeleid over het algemeen meerdere aangrijpingspunten om de kwaliteit van toetsing binnen hun instellingen te borgen. Zo kan extra aandacht gegeven worden aan de verschillende deelgebieden van toetsing, passend bij de situatie binnen de instelling. Er zijn zes aangrijpingspunten gedefinieerd, waarmee onderwijsinstellingen via beleid een adequaat toetsingsstelsel nastreven, te weten:

1. Beschrijven van de aspecten van toetsing
2. Standaardisatie van toetsing
3. Ingrijpen op de taken en rollen van toetsing
4. Professionaliseren van betrokkenen
5. Toevoegen van externen
6. Onderzoek en innovatie

6. INZICHT IN TOETSING IN DE PRAKTIJK

6.1 Decentraal breed en stevig toetsstelsel

Vooraf organisaties die al jaren toetsbeleid hebben en dit in de praktijk gestalte geven, melden dat toetsing als geheel adequaat is en goed geborgd wordt in de organisatie. Men kan aantoonbaar maken dat toetsing bijdraagt aan het bereiken van de beoogde eindkwalificaties van de opleiding. Er zijn dan in principe weinig verbeterpunten op beleidsniveau, maar er wordt wel vastgesteld dat toetsing in de praktijk continu aandacht nodig heeft: er zijn zoveel factoren van invloed op toetsing, dat er altijd wel iets verandert dat aanpassing betekent voor een deel van het systeem. In een ander evaluatierapport wordt vastgesteld dat alles goed beschreven is, inclusief de protocollen, maar dat dit toetsbeleid deels nog gestalte moet krijgen in de praktijk.

Aan de andere kant van het spectrum bevindt zich een instelling die bij invoering van nieuw toetsbeleid constateert dat toetsing decentraal goed geregeld is, maar dat in verband met de accreditering het toetsbeleid en de protocollen die gevolgd worden voor toetsing expliciet gemaakt dienen te worden.

6.2 Meer standaardisering

Enkele keren wordt vastgesteld dat toetsbeleid decentraal breed geïmplementeerd is, maar dat er grote verschillen zijn in de invulling in de praktijk. Men streeft dan naar meer uitwisseling over toetsing en beoordeling of kwaliteitsbewaking tussen docenten of leden van examencommissies.

Ook worden zaken verplicht gesteld, zoals aanwezigheid van een antwoordformulier en/of beoordelingsmodel bij een ontworpen toets of een dekkings- en/of toetsmatrix.

In een aantal instellingen is toetsbeleid op decentraal niveau nog niet overal uitgewerkt. Daar wordt eerst gestreefd naar ontwikkeling van decentraal toetsbeleid in alle faculteiten, scholen en academies en de opleidingen daarbinnen. De implementatie van dit beleid wordt overgelaten aan het decentrale niveau.

6.3 Best practices

Om een brede uitrol van decentraal toetsbeleid en een nieuwe manier van werken binnen toetsing te bevorderen, werken enkele instellingen met best practices binnen de instelling. Daar worden dan per aspect van toetsing (zie hoofdstuk 5.1) een of meer best practices benoemd en onder de aandacht gebracht van het decentraal niveau.

Ook probeert men een brug naar de praktijk te slaan door gesprekken over best practices van toetsing aan te gaan met het opleidingsmanagement en met docenten binnen een opleiding of vakgroep. In enkele evaluatierapporten worden good practices onderbouwd met uitkomsten van enquêtes onder docenten en studenten of met cijfers op het gebied van studierendement.

Vaak laten de goede voorbeelden zien dat juist daar waar het kwaliteitssysteem van toetsing met concrete protocollen op onderdelen extra aandacht krijgt, dit goede resultaten oplevert, zo wordt betoogd. Maar er wordt ook vastgesteld dat het niet zozeer gaat om een uitgebreide beschrijving van de manier van werken in beleid, maar om het borgen van kwaliteitsbevorderende werkwijzen in de praktijk van alledag.

6.4 Terugkerende punten

Een aantal onderwerpen van toetsing komt in evaluaties van toetsbeleid bij meerdere instellingen aan de orde. Deze punten worden hierna besproken.

6.4.1 Examencommissies en kwaliteitsbewaking

In enkele evaluatieplannen staan opmerkingen over het werk van examencommissies op het gebied van kwaliteitsbewaking van toetsen. Een paar keer wordt gemeld dat examencommissies nog vooral bezig zijn met hun bekende taken zoals adviezen over de OER en vrijstellingen en zich nog niet bezighouden met kwaliteitsbewaking van toetsing.

Ook wordt gemeld dat leden van de examencommissies in de praktijk te weinig tijd hebben om hun taken voor kwaliteitsbewaking van toetsing naar behoren uit te voeren. Een paar keer wordt benoemd dat examencommissies heel uitgebreid betrokken zijn bij de beoordeling van masterscripties of alleen steekproefsgewijs scripties beoordelen. Daarbij wordt ook de benodigde capaciteit hiervoor ingepland. Bovendien wordt vastgesteld dat examencommissies jaarlijks afgenomen toetsen bekijken en aanbevelingen doen, bijvoorbeeld op het gebied van de beoordeling – invoering van een tweede beoordelaar of standaardbeoordelingsformulieren.

Verder wordt als knelpunt signaleerd dat een ontwerp-toets minimaal anderhalve week voor afname gereed moet zijn, zodat deze gereviewd of gevalideerd kan worden. Deze termijn is nog lastig haalbaar, zo wordt gesteld.

In één evaluatierapport wordt vastgesteld dat er soms wel een goed uitgewerkt toetsplan is, maar dat de borging van de kwaliteitsbewaking nog ontbreekt; er is nog niet goed beschreven wie waarvoor verantwoordelijk is.

6.4.2 Samenhang eindkwalificaties en toetsen

In het kader van evaluatie van toetsbeleid wordt binnen enkele instellingen speciaal aandacht gevraagd voor het vertalen van abstracte eindkwalificaties naar concrete leerdoelen per module of vak. Ook een betere koppeling tussen eindtermen en leerdoelen wordt benoemd als verbeterpunt. Er wordt aanbevolen decentraal te komen tot een betere beschrijving van de leerdoelen per cursusonderdeel. Voor de toekomst streeft men dan naar een concrete beschrijving van de leerdoelen die op juiste wijze gekoppeld worden aan de eindtermen aan de ene kant en aan toetsvormen aan de andere kant.

Uit enkele rapporten blijkt dat decentraal al jaren wordt gewerkt aan een goede beschrijving van de eindtermen, leerdoelen en aan de afstemming van leerdoelen op de eindkwalificaties.

Elders wordt gesteld dat deze beschrijving van leerdoelen en toetsen nog helemaal ontbreekt in bepaalde scholen, academies of faculteiten. Daar wordt aanbevolen een toetsplan op te stellen.

Ook wordt enkele keren vastgesteld dat de toetsing beter moet aansluiten bij de inhoud en leerdoelen van de opleiding. Ook wordt in een evaluatie vastgesteld dat niet alle eindtermen gedekt zijn in toetsing.

In één evaluatierapport wordt speciaal aandacht gevraagd voor het borgen van toetsing in het onderwijs bij vakoverstijgende opleidingsonderdelen. Daar wordt aanbevolen dat docenten van de verschillende vakken de toetsing van die onderdelen onderling afstemmen.

Als *best practice* voor het borgen van de samenhang tussen de inhoud van een opleiding, de cursus daarbinnen en de toetsing hiervoor, wordt een speciaal dossier genoemd waarin de eindtermen, leerdoelen samen met de toets, het antwoordmodel en het resultaat van de toetsing wordt opgeslagen. Soms worden daar de evaluaties van docenten en studenten aan toegevoegd zodat alle informatie voor een volgende keer bij elkaar te vinden is en de toets gemakkelijk aangepast kan worden.

6.4.3 Toetsvormen

In één evaluatie wordt geadviseerd dat er gestreefd moet worden naar meer variatie in toetsvormen, passend bij de leerdoelen, waardoor de validiteit van de beoordeling van de student verhoogd wordt. Ook wordt vastgesteld dat het competentiegericht toetsen nog volop in ontwikkeling is.

6.4.4 Beoordeling

Op het gebied van de beoordeling wordt enkele keren vastgesteld dat juist bij open toetsvormen de beoordelingen sterk uiteen lopen. Daar is vaak een streven te zien naar meer uitwisseling tussen docenten of workshops per toetsvorm voor docenten. Ook bevelen enkele instellingen hiervoor invoering van het vierogenprincipe aan, in het algemeen of alleen bij afsluitende werkstukken. Verder wordt aangedrongen een specifieke beoordelingsmethodiek te gebruiken, om zo tot een meer uniforme beoordeling te komen.

Daarnaast wordt vastgesteld dat de criteria voor beoordeling nog niet helder genoeg zijn of dat antwoordmodellen ontbreken.

Over beoordeling van groepswork wordt gezegd dat het meeliften niet beperkt wordt; hier wordt aanbevolen om naast de groepsbeoordeling ook te komen tot een individuele beoordeling.

Bij enkele decentrale evaluaties wordt gezegd dat studenten eerder hun score op toetsen moeten vernemen. De beoordelingstijd dient daar bekort te worden.

6.4.5 Feedback geven aan studenten

In een aantal evaluatierapporten wordt gemeld dat het feedback geven aan studenten na beoordeling van een toets aandachtspunt is. Studenten hebben inzagerecht bij toetsen of willen graag feedback op hun gemaakte toets. Docenten zijn hier nog wel eens terughoudend mee, omdat zij vragen graag willen hergebruiken. In de praktijk komt het nog weleens voor dat toetsopgaven gekopieerd worden en dus voorlopig niet meer gebruikt kunnen worden. Sommige instellingen adviseren alleen afspraken te maken met individuele studenten, zodat de feedback gericht is op de toetsresultaten van de betreffende student. Andere instellingen kiezen (decentraal) juist voor een bijeenkomst waarin de toets besproken wordt, zonder dat de opgaven zelf uitgereikt worden.

6.5 Conclusie

Centraal toetsbeleid varieert van enkele handreikingen of een format voor decentraal gebruik tot ver uitgewerkte beleidsplannen met richtlijnen of een aanpak voor de uitvoering. Ook decentraal beleid is vaak divers. De beschreven good practices geven de grote diversiteit bij de instellingen goed weer en bieden handreikingen voor collega-instellingen.

7. NAWOORD

In dit rapport zijn de grote lijnen beschreven van beleid op toetsing, zoals dat uit de ontvangen stukken van onderwijsinstellingen naar voren komt.

Het programma Toetsing en Toetsgestuurd Leren heeft met deze inventarisatie naar toetsbeleid veel kennis opgedaan over de context van digitaal toetsen.

Wij hopen dat ook onderwijsinstellingen hun voordeel kunnen doen met deze rapportage en deze kennis gebruiken bij aanscherping van toetsbeleid of - wanneer er nog geen toetsbeleid is - gebruiken bij het opstellen ervan. Als er behoefte is aan uitwisseling op dit gebied, zal SURF dit graag ondersteunen.

COLOFON

Redactie: Brigitte Bloem (Blij dat ik schrijf)

Ontwerp: Vrije Stijl, Utrecht

Datum: 2013

In opdracht van SURF

Contact:

Graadt van Roggenweg 340
Postbus 2290
3500 GG Utrecht

T +31 (0)30 234 66 00

F +31 (0)30 233 29 60

info@surf.nl

www.surf.nl

Deze publicatie verschijnt onder de licentie
Creative Commons Naamsvermelding 3.0 Nederland.
www.creativecommons.org/licenses/by/3.0/nl

SURF